

Laukaan kunnan lausunto Keski-Suomen hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystalvelujen palveluverkkosuunnitelmasta

Valmistelijat: Linda Leinonen ja Anu Kaasalainen

Yleisiä kommentteja

Laukaan kunta kiittää Keski-Suomen hyvinvointialuetta mahdollisuudesta lausua Keski-Suomen hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystalvelujen monikanavaisesta palveluverkkosuunnitelmasta. Laukaan kunta ymmärtää hyvinvointialueen vaikean taloustilanteen ja henkilöstön rekrytointihaasteiden aiheuttaman tarpeen palveluverkon uudistamiselle sekä tavoitteen yhdenmukaisten talvelujen saatavuuden ja saavutettavuuden turvaamiseksi kaikille keski-suomalaisille.

Palveluverkkosuunnitelma on kokonaisuutena laaja ja koskettaa kaikkia kuntalaisia, minkä vuoksi heidän osallistaminen suunnitteluun on ensiarvoisen tärkeää. Erityisesti palveluverkkosuunnitelmassa on huomioitava muutosten vaikutukset kaikkein *hauraimmassa asemassa oleviin kuntalaisiin*, kuten tuen tarpeessa olevat lapset, nuoret ja perheet, työelämän ulkopuolelle jääneet, päihde- ja mielenterveysongelmista kärsivä aikuisväestö sekä toimintakyvyn rajoitteista kärsivät ikäihmiset ja vammaisväestö. Myös *turvallisuuden tunteen kokeminen* kaikissa talveluissa ja kaikissa ikäryhmissä turvattava – se on jo itsessään hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä.

Huomioiden palveluverkkosuunnitelman laajuus ja vaikutukset kuntalaisten perustalvelujen saatavuuteen Laukaan kunta kantaa huolta suunniteltujen toimenpiteiden *kireästä päätösaikataulusta ja käytännön toimeenpanosta*. Hyvinvointialueuudistuksella on tavoiteltu *sosiaali- ja terveystalvelujen integraatiota*, mutta nyt lausuttavana olevasta suunnitelmasta ei tule näkyväksi eri palvelualueiden kokonaisuuden yhteinen suunnittelu. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen näkökulmasta on tärkeää, että talveluiden yhteensovittamiseen pyritään kaikissa talveluissa ja toiminnoissa.

Palveluverkon painopistealueissa tulee myös huomioida *kuntien erityispiirteet* ja kuntalaisten erilaiset tarpeet. Samanlaiset toimintamallit eivät välttämättä toimi samalla tavalla koko maakunnassa. Vaarana on, että suunnitelmassa tavoitellaan yhtenäistä toimintakonseptia, joka ei toimikaan käytännössä tai se aiheuttaa kohtuuttomia kustannuksia. Talveluja tulee räätälöidä osin kuntakohtaisesti huomioiden kunnan erityispiirteet.

Laukaan kunnan väestörakenne on edelleen tilastojen mukaan nuorekas. Vuoden 2022 tilastojen mukaan Laukaan asukasmäärä on 18 775, joista alle 15-vuotiaita 4 054 (21,6 %), 15–64-vuotiaita 10 688 (56,9 %), 65-vuotta täyttäneitä 4 033 (21,4 %), joista yli 75-vuotiaita 1 737 (0,1 %). Laukaassa, kuten muissakin Keski-Suomen kunnissa, vuosien 2023-2030 aikana alle 15-vuotiaiden määrä on laskeva, joskin muutos on useimpiin muihin kuntiin verrattuna vähäisempi (-16 %). Sen sijaan vastaavalla aikavälillä yli 75-vuotiaiden määrä kasvaa reilusti (31 %), mikä taas on Keski-Suomen kunnista toiseksi eniten Muuramen jälkeen. Väestöpohjan erilaisuuksien lisäksi kunnat

ovat maantieteellisesti hyvin erilaisia. Laukaassa on neljä isoa taajamaa (Kirkonkylä, Leppävesi, Lievestuore ja Vihtavuori) ja runsaasti kyliä. Kunnan kokonaispinta-ala on iso, 825,45 km², mikä tarkoittaa myös pitkiä välimatkoja kunnan sisällä.

Peruspalvelujen vahvistamisen on suunniteltu tuovan *kustannustehokkuutta* ja säästävän erikoissairaanhoidon kustannuksia. Miten käy tavoitteen, kun suunnitellut leikkaukset kohdentuvat nyt mitä suurimmassa määrin juuri perustason sosiaali- ja terveyspalveluihin, ja näiden palvelujen supistamista on jopa alettu laittaa toimenpanoon jo lausuntoaikana? Lakkautettavien palvelujen tilalle suunnitelluista muista palvelukonsepteista, kuten liikkuvista palveluista, ei ole suunnitelmassa esitetty kustannusarvioita, mikä haastaa lausunnon antamista. Laukaan kunta pitää ensiarvoisen tärkeänä, ettei mitään palveluita lakkauteta, ennen kuin korvaava palvelu on jo olemassa ja valmis käyttöön otettavaksi/toimeenpantavaksi.

Palveluverkkosuunnitelmassa esitetään, että palvelujen keskittämällä vahvistetaan *henkilöstön saatavuutta*. Ei ole kuitenkaan itsestään selvää, että henkilöstö siirtyy lakkautettavista yksiköistä pitkien työmatkojen päähän, vaan riskinä on, että nyt työhönsä sitoutuneita, osaavia työntekijöitä siirtyy työskentelemään muille aloille. Laukaan kunta pitääkin ensiarvoisen tärkeänä, että palveluverkon suunnittelussa kuullaan ja osallistetaan vahvasti sosiaali- ja terveysalalla työskentelevää henkilöstöä, ja työntekijöiden sitoutumiseen ja työhyvinvointiin liittyvät tekijät tulevat aidosti huomioiduksi.

Digitaalisten palvelujen vahvistaminen sosiaali- ja terveyspalveluissa nähdään sinällään hyvänä asiana, kunhan se vastaa oikealla tavalla palvelun tarpeeseen ja asiakkailta on tosiasialliset mahdollisuudet käyttää digitaalisia välineitä ikänsä, osaamisensa, toimintakykynsä ja esimerkiksi toimivien tietoverkkoyhteyksien puolesta.

Sosiaali- ja terveysasemapalvelut

Lievestuoreen terveysasema esitetään lakkautettavaksi molemmissa suunnitelman vaihtoehtoissa 1 ja 2. Laukaan kunta ei kannata Lievestuoreen terveysaseman lakkauttamista.

Lievestuoreen terveysaseman avosairaanhoidon palvelujen lakkauttamiseen on kuitenkin vaikea ottaa tarkkaa kantaa, sillä suunnitelmassa ei ole eritelty, kuinka paljon Lievestuoreen asemalla nykyisellään on hoitokontakteja – määrät on laskettu yhteen Laukaan terveysaseman kanssa. Lievestuoreen taajamassa on vuoden 2022 tilastolaskennan mukaan noin 2300 asukasta, eli asukkaita on enemmän kuin osassa Keski-Suomen pienemmissä kunnissa. Lievestuoreen alueen asukkaille tulee turvata riittävät ja saavutettavat peruspalvelut. Nyt suunnitelmasta ei käy selkeästi ilmi, millä tavalla mahdolliset korvaavat sote-palvelut on ajateltu järjestää.

Liikenneyhteydet haastavat kauemmas siirtyvien sote-palvelujen saavutettavuutta etenkin niiden kuntalaisten osalta, joilla ei ole mahdollisuutta käyttää omaa ajoneuvoa. Julkiset liikenneyhteydet Lievestuoreelta etenkin Laukaan suuntaan ovat varsin heikot. Suunnitelmasta herää kysymys, onko resursseissa huomioitu se, että lievestuorelaisista osa saattaakin liikkua sote-asemapalvelujen perässä Vaajakoskelle, mikäli oma sote-asema lakkautetaan.

Lievestuoreen terveysasemalla tarjotaan nykyisellään avosairaanhoidon palvelujen lisäksi myös neuvola-, laboratorio- ja suun terveydenhuollon palveluja. Suunnitelmasta ei selviä, miten näitä palveluja tarkoitetaan järjestää jatkossa. Laukaan kunnan toiveena on, että mahdollisesti lakkautettavan sote-aseman tiloja hyödynnettäisiin Lievestuoreella näiden ja mahdollisesti muidenkin hyvinvointipalvelujen järjestämiseksi lähipalveluina. Tiloihin olisi mahdollista jalkauttaa myös kunnan tuottamia palveluja.

Yleisesti ottaen Laukaan kunta toteaa, että palveluverkkosuunnitelmassa kaikkien lakkautettavaksi esitettyjen sote-asemien tilalle on *ennen palvelun alasajoa rakennettava uusi palvelukonsepti*, jolla kuntalaisille varmistetaan muutoksessa turvallinen siirtymä. Myös tosiasialliset kulkuyhteydet etäämmälle siirtyviin palveluihin pääsemiseksi on aidosti turvattava.

Erilaiset digitaaliset ja liikkuvat ratkaisut täydentävät palveluita ja niiden kehittäminen on kannatettavaa. Jotta ne toimisivat, on niiden riittävä resurssointi ja käytettävyys varmistettava kaikkien väestöryhmien osalta.

Kiirevastaanotto

Tavoitetilana kaikissa Keski-Suomen hyvinvointialueen sote-aseman vaihtoehtoissa on, että ilta- ja viikonloppujen kiirevastaanotto keskitetään Novaan, Äänekoskelle ja Jämsään. Laukaan kunta ei kannata ilta- ja viikonloppupäivystyksen lakkauttamista Laukaan terveysasemalla. Huolena on keskitettyjen kiirevastaanottoyksiköiden tila- ja henkilöstöressurssien riittävyys ja riskinä päivystysten nykyistä suurempi ruuhkautuminen.

Oman terveysaseman kiirevastaanoton keskittäminen virka-aikaan saattaa lisätä työssäkäyvien työstä poissaoloja, jos työntekijä joutuu viemään esimerkiksi sairasta lastaan lääkäriin kesken työpäivän sen sijaan, että käynti olisi mahdollista toteuttaa omalla terveysasemalla työpäivän jälkeen. Muutos voi aiheuttaa kohtuutonta haittaa työnantajille sekä ansionmenetyksiä ja kustannuksia työntekijöille.

Alueellinen osastotoiminta

Suunnitelma osastotoimintojen profiloinnista on kannatettava etenkin erityisosaamisen keskittymisen ja haastavimpien potilaiden tarkoituksenmukaisen hoidon vahvistumisen näkökulmasta. Laukaan kunta esittää kannanottonaan, että *saattohoito* omalla kotipaikkakunnalla turvataan. Tämä on inhimillistä niin saattohoidossa olevan kuin hänen lähiomaistensa näkökulmasta.

Palveluverkkosuunnitelmassa kysymyksiä herättää Laukaan osaston lääkäripalvelujen toimivuus iltaisin ja viikonloppuisin, mikäli Laukaasta lakkautetaan samoissa tiloissa toimivan terveysaseman ilta- ja viikonloppujen kiirevastaanottopalvelut. Mahdollisilla etälääkäripalveluilla pystytään hoitamaan osa tarpeista, mutta ei varmasti kaikkea. Laukaaseen jäävän osastotoiminnan lääkäripalvelujen toimivuus tulee turvata riippumatta vuorokaudenajasta.

Ikääntyneiden ympärivuorokautinen asuminen

Myös Laukaassa yli 75-vuotiaiden osuus on kasvava. Vaikka ympärivuorokautisen asumisen yksikkö Laukaassa suunnitelman mukaan säilyykin, on tärkeää, että ympärivuorokautista hoivaa tarvitsevien ikäihmisten määrää seurataan ja omalta kotipaikkakunnalta tarjottavien hoivapaikkojen määrä vastaa todenmukaista tarvetta. Laukaan kunta pitää sinällään kannattavana ns. raskaista palveluista siirtymistä kohti kevyempiä palveluratkaisuja, kunhan tarjottava palvelu ja todenmukainen tarve kohtaavat ja tarpeisiin vastataan oikea-aikaisesti, ei liian myöhään.

Ikääntyneiden päivätoiminta

Laukaan kunta pitää positiivisena sitä, että suunnitelman molemmissa vaihtoehtoissa on tarkoitus vahvistaa ikääntyneiden päivätoimintaa perustamalla Laukaaseen uusi kuntouttavan päivätoiminnan yksikkö. Myös seniorikeskustoiminta nähdään erinomaisena vahvistuksena ikäihmisten palveluihin. Nämä palvelut olisi käytännössä kannattavinta sijoittaa yhteen ja samaan tilaan. Laukaassa jo toimivan seniorineuvolan yhdistäminen näiden palvelujen yhteyteen olisi järkevää. Tämä edesauttaisi ikäihmisten palvelujen saantia yhden luukun periaatteella.

Perhekeskukset

Laukaan kunta kannattaa perhekeskustoiminnan laajentamista koko Keski-Suomen alueella. Laukaassa on jo useamman vuoden ajan saatu hyviä kokemuksia lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia tukevien palvelujen yhteensovittamisesta asiakkaiden tarpeiden mukaisesti, ennalta ehkäisevällä otteella. Vastuu- ja tehtäväjakoa perhekeskustoimijoiden kesken on hyvä selkiyttää vielä nykyisestään. Toimintaa kannattaa jatkaa ja kehittää sekä eri palvelujen yhteensovittamista mallintaa myös muihin hyvinvointialueen palveluihin ja toimintoihin.

Muut palvelut

Palveluverkkosuunnitelmassa esitettyjen muiden palvelujen osalta Laukaan kunta toteaa, että näiden suunnitelmat on kuvattu varsin yleisellä ja toteavalla tasolla. Kunta pureutuu lausunnossaan vain osaan mainituista palveluista. Laukaan kunta kantaa kuitenkin huolta kaikkien suunnitelmassa mainittujen muiden palvelujen henkilöstön riittävästä resurssista ja pysyvyydestä sekä sen myötä palvelujen oikea-aikaisesta saatavuudesta koko Keski-Suomen alueella.

Laukaan kunta myös toivoo, että kun suunnitelmat muiden palvelujen osalta ovat selkiytyneet ja täsmentyneet, kuntia kuullaan uudelleen ja tarjotaan mahdollisuus antaa lausunto niiden osalta.

Lasten, nuorten ja perheiden palvelut

Lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelut ja perheneuvola

Palveluverkkosuunnitelmassa esitetyt kehittämisen ja toimipisteiden sijoittamisen periaatteet ovat perusteltuja ja tarkoituksenmukaisia. Laukaan kunta pitää hyvänä ja tärkeänä hyvinvointialueen tekemiä satsauksia lasten ja nuorten mtp-tiimin ja perheneuvolan palvelujen resursseihin.

Äitiys- ja lastenneuvola

Laukaan kunnan tahtotila on, että äitiys- ja lastenneuvolapalvelut säilyvät kaikissa Laukaan taajamissa (Kirkonkylä, Leppävesi, Lievestuore, Vihtavuori) ja resursssia vahvistetaan vastaamaan neuvolapalvelujen todellisia tarpeita alueella. Tällä hetkellä neuvolaterveydenhoitajan vastaanotolle jonotetaan esim. Lievestuoreella. Neuvolapalvelujen tarvetta puoltaa korkea syntyvyys. Vuosien 2020-2022 aikana Laukaassa syntyi yhteensä 508 lasta. Tämä on enemmän kuin seuraavien 12 kunnan syntyvyys yhteensä samana aikana: Hankasalmi, Joutsa, Toivakka, Pihtipudas, Karstula, Kinnula, Konnevesi, Kannonkoski, Multia, Kyyjärvi, Kivijärvi ja Luhanka.

Neuvolapalveluja tarvitaan ennen kaikkea lähipalveluina: Lapsiperheiden on usein hankala päästä liikkumaan pitkiä matkoja, ellei perheessä ole päiväsaikaan käytettävissä autoa. Liikkuminen neuvolapalveluihin myös julkisilla yhteyksillä on hankalaa, mikäli mukaan on otettava perheestä useampi lapsi – Laukaassa on paljon monilapsisia perheitä. Helposti saavutettavat neuvolapalvelut ovat myös tärkeä vetovoimatekijä, kun tavoitellaan asukkaita uusille asutusalueilla, kuten Leppäveden taajamaan.

Opiskeluhuollon palvelut (koulu- ja opiskeluterveydenhuolto, koulukuraattorit ja -psykologit)

Laukaan kunta esittää huolensa erityisesti koulupsykologipalvelujen riittämättömyydestä ja rekrytointihaasteista. Tällä hetkellä Laukaassa on kyläkouluja, joilla koulupsykologiresursssia ei ole käytännössä lainkaan tai sitä on saatavissa vain konsultaatioluonteisesti tai pienessä määrin ostopalveluna. Koulupsykologivajetta ei voi paikata kuraattoripalveluilla tai muiden ammattilaisten tekemällä työllä. Tilanteeseen on pyrittävä löytämään kestäviä ratkaisuja, jotta esimerkiksi lasten ja nuorten tarvitsemat psykologiset tutkimukset eivät kohtuuttomalla tavalla viivästy.

Sote-keskus

Suun terveydenhuolto

Palveluverkkosuunnitelmassa suun terveydenhuollon palvelujen näkymiä ei ole kuvattu tarkasti, joten niiden suunnitelmista on vaikea antaa lausuntoa. Laukaassa on kuitenkin toiveena, että hammasröntgen-palvelut turvataan omalla paikkakunnalla, sillä esimerkiksi oikomishoidossa käyvien lasten ja nuorten määrä on täällä todella suuri.

Kuntouttava työtoiminta, sosiaalihuoltolain mukainen päivä- ja työtoiminta

Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaila on takanaan pitkään jatkunut työttömyys. Laukaan kunta pitää tärkeänä, että kuntouttavan työtoiminnan sisältöjä kehitettäisiin siihen suuntaan, että kuntouttavassa työtoiminnassa olevien henkilöiden valmiudet siirtyä työllistymisen polulla

eteenpäin paranisivat. Huomiota tulisi kiinnittää enemmän kuntouttavan työtoiminnan lain 9§ mukaisten palveluiden tarpeen arviointiin ja niiden toteuttamiseen. Myös kuntouttavan työtoiminnan jaksojen pituuksiin tulisi kiinnittää huomioita. Tällä hetkellä kuntouttavassa työtoiminnassa asiakkailla saattaa olla useamman vuoden pituisia jaksoja.

Sosiaalihuoltolain mukaisessa päivä- ja työtoiminnassa olevat harvemmin ovat työttömiä työnhakijoita. Työtoiminnassa olevan asiakkaan toimeentulo perustuu pääosin sairauden tai työkyvyttömyyden perusteella myönnettäviin etuuksiin. Ilman päivätoimintaa näiden henkilöiden syrjäytymisen riski on suuri. Sosiaalihuoltolain mukainen päivätoiminta pitää heidät mukana toiminnassa heidän omien voimavarojensa mukaisesti, tukee yhteenkuuluvuuden ja osallisuuden tunnetta ja ehkäisee myös uusien ongelmien syntymistä. Laukaan kunta pitääkin tärkeänä, että sosiaalihuoltolain mukaisia päivä- ja työtoiminnan palveluja aktiivisesti kehitetään ja vahvistetaan.